

DEMOKRACIJA

Leto I. - Štev. 5

Gorica - Trst, 23. maja 1947

Izhaja vsak petek

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Piazzutta 18
Cena: Posamezna šteč. L. 10.-
Naročnina: Mesečna L. 45.-
Pošt. šek. rač. št. 9-18127

»Mi smo narod!«

Zgodovinska krivda KPS - OF - SIAU

Izvršni odbor SIAU je čutil potrebo posebej razpravljati na svoji zadnji seji o naši „Demokraciji“ ter objaviti v „Primorskem dnevniku“ z dne 17. maja t. l. svoje ugotovitve, opozorila in poziv, ki so: 1.) „tednik je po svoji vsebini in načinu pisanja izraz politike, ki jo vodijo izdajalski emigrantski krogi Jugoslavije“; 2.) „izpadi proti Jugoslaviji, njeni ljudski oblasti in ustroju je list pokazal svoj protiljudski, protidemokratski in protislovenski značaj; 3.) pokazal je, da služi politiki mednarodne reakcije in na tržaškem ozemlju delujočih imperialistov“; 4.) „noben Slovenec ne more govoriti o interesih slovenstva, če se politično udeležuje izven OF“ in 5.) Slovenci Trsta in ozemlja naj „obsodijo ta nov poskus protiljudskega delovanja, ki pomeni izdajstvo nad slovenskim narodom.“ Tako izvršni odbor SIAU! Natolcevanj, ki jih zanika samo pisanje našega lista, ne bomo posebej zavračali, ker bi nas to zavedlo v nesmiselno in neskončno razpravljanje z zakrknjeno nepoboljšljivimi ljudmi, ki jim za trditve ni potreben nobeden dokaz. To je zadeva poštenosti in dostojnosti. Pomembnejše se nam zdi omejiti se na nekaj stvarnih in načelnih vprašanj, ki jih je sprožila gornja objava izvršnega odbora SIAU.

Fašizem v rdeči halji

Istovetenje politične stranke z narodom in režimskih koristi z narodnimi ter označevanje vsakega napada na stranko z narodnim izdajstvom, je staro pravilo vseh enostrankarskih diktatorskih vladav. Za njih ozko nedemokratsko miselnost je naravno, da si proti državi in narodu, če si proti njih stranki. To je zanje merilo za določanje „narodnih odpadnikov.“ Gesla, kakor: narod smo mi; kdor ni z nami je proti nam itd., so stari nestrpni stavki komaj premaganega fašizma, ki še niso niti odstranjeni z zidov naših hiš, pa se že spet uporabljajo, odeti v rdečo haljo, v le še bolj stopnjevanji meri. Tega pritlikavega, nestrpnega in izpriženega fašističnega duha je treba bezpogojno preganjati in izkoreniniti, pa naj se pojavlja kjerkoli in v kakršnikoli barvi. Menimo, da je najhujši sovražnik svojega naroda, kdor svojo minljivo oblast izenačuje z narodom ter v imenu ljudstva in v njegovo breme dela iz sebičnosti najtežje grehe in napake. Je pretresljiva usoda narodov, katero so njim in vsemu človeštvu povzročile komaj premagane diktature, še ni zadosten zgodovinski nauk in opomin, da bi se izognili novini nesrečam? V tem pogledu se nam kaže sodobni komunizem v presenečljivo nazadnjaški obliki. Zdi se nam, da ni več daleč čas, ko bo spadal, v primerjavi z demokracijo, med najbolj zastarelo muzejsko šaro. Komunizmu prerokujemo usodo največje zmote, ki je kdajkoli omamljala tako mnogo ljudi.

Režim, ki je omejen in se ašlanja samo na policijski ustroj, vodilna mesta v javni upravi, sodstvu in vojski ter na največ 250.000 članov komunistične stranke, ki - kakor se je izrazil bivši ameriški veleposlanik v Beogradu g.

Paterson - neomejeno vlada nad ostalimi 15 milijoni nezadovoljnih in nesvobodnih državljanov, ki se vzdržuje le še s sredstvi nadzorstva, ustrahovanja in pomoči od zunaj, se brez rdečice sramežljivosti na obrazu ne pomišlja istovetiti s samim narodom in državo. To je zakon in preklestvo narave vseh nasilniških oblasti, ki jo pri nas verno zastopa in tolmači SIAU.

OF v gozdu in OF v pernicah

Ne rečemo, da OF ni imela, ko je bila še v gozdu, mnogo več pristašev in podpirateljev, kakor jih ima sedaj, ko se je preselila v kraljevi dvorec v Beogradu, v parlament in ministrstva, v palače in vile, ko je legla v pernice in zamenjala preprosto obleko z „geringovskimi“ uniformami, polnimi zlatih našitkov, odlikovanj in širokih rdečih port. Na oblasti se je OF potrdila za največjo prevaro našega ljudstva, ki je v celoti spoznalo, da je s podpiranjem nje podpiralo lastno pogubo ne samo zato, ker se je vsa tako imenovana „narodno osvobodilna borba“ na kraju izkazala le za komunistično revolucijo in okrutno diktaturo, temveč predvsem tudi zato, ker se je prav njena pogubna in satelitsko enostranska notranja in zunanja politika izkazala za največjo zapreko v boju za resnične osvobodilne cilje našega naroda. Kako trpko - smešno zvenjalo iz zadnje volilne gonje v Jugoslaviji - kateri so v že popolnoma jasnem položaju prav po nepotrebnem priskočili s svojimi podpisi na pomoč tudi nekateri primorski izobraženci - da pomeni Titova volilna zmaga v domovini edino in zanesljivo poročilo, da postane Trst jugoslovanski. Resnica je bila ravno nasprotna! V tistem zavoženem trenutku bi morda mogel uplivati na potek in zaključke mirovne konference samo še hiter in popolen prevrat v notranji in zunanji politiki Jugoslavije, ki bi omogočil reševanje balkanskega, jadranskega in srednje-evropskega vprašanja s popolnoma novih vidikov.

To resnico je razvoj kmalu neusmiljeno potrdil. Kljub „svečanin in nepreklicnim“ izjavam Kardelja in Simiča, da sklepov mirovne konference ne bodo podpisali, kljub temu, da je jugoslovanska delegacija v znak protesta predčasno zapustila pariško konferenco, kljub velikim besedam „življenje damo, Trsta ne damo“, ki so jih dobrovernemu ljudstvu ukazali pisati po hišah in na cestni tlak, ni bilo treba dolgo čakati ne samo na 10. februar 1947, ko je jugoslovanski zastopnik dal na mirovno pogodbo svoj podpis - in tedaj niso zaukazali izobesiti zastaviti na koncu niti na pol droga! - nego smo morali doživeti celo sporazum Tito-Togliatti. To je bil naravn, sramotni in tragični epilog „osvobodilne borbe.“

„Vojni cilj“ OF

Vsi protesti komunističnih predstavnikov Jugoslavije proti mirovni pogodbi so se pokazali le kot bobneči umik pred močnejšo stvarnostjo - katero so prej ravnodušno, domišljivo in lahkomišelnostno prezirali - in kot poskus prikriti zgodovinsko resnico, da je bila njih notranja in zunanja politika ne samo v temelju zmotna glede slovenskih narodnih teženj, nego da so bile te težnje celo zavestno žrtvovane koristim komunistične revolucije. Komunisti so morali v naprej vedeti, da s svojim pogubnim početjem ogražajo osnovne narodne koristi, saj vedno radi tako odločno in ponosno poučarjajo, da je njih nezmisljiva politika zasnovana na znanstveni podlagi in točni analizi gospodarskih, socialnih, političnih in vojaških činiteljev. Vseled tega stališča so dosledno označevali vsako zaskrbljeno in dobronamerno kritiko in svarilo za malodušnost in izdajalski poskus razbijanja narodne enotnosti! Tako se je vsa tkz. „narodno osvobodilna borba“ v resnici izrodila le v borbo za oblast pa čeprav za ceno osnovnih narodnih koristi. Menimo, da bi komunistična stranka Jugoslavije bila pripravljena podpisati za dosego in ohranitev oblasti ne samo to, nego tudi drugačno mirovno pogodbo pod mnogo težjimi pogoji. Korist revolucije je bila postavljena pred korist naroda ne glede na posledice, zato se je ves „vojni cilj“ OF z vso nujnostjo skrčil na spremembo oblasti v Jugoslaviji za ceno blizu 2 milijonov mrtvih, neizmerne gmotne škode, trpljenja po ječah in taboriščih in kar je najtežje - za ceno resničnih narodnih ciljev, v imenu katerih so neresnično in brezvestno zahtevali od zaupljivega naroda vse te strašne žrtve in trpljenje. To bo najtrpejša ugotovitev zgodovine za to našo nesrečno dobo in strašna obsodba komunistične stranke obenem.

Spričo teh zgodovinskih resnic so zastopni vsa prizadevanja, da bi kjerkoli na Slovenskem še dolgo ostala pri moči in na oblasti politična stranka, ki jo bremenijo tako težka odgovornost - kakršna še ni obleževala nobene politične stranke v naši preteklosti - pa naj si skuša pomagati s kakršnikoli pretežami in sredstvi. Komunistična stranka, ki se je izkazala za tako veliko razdiralno silo v neurejenih razmerah in za veliko v zavajanju naroda, se je na drugi strani izkazala na oblasti za nedorasto položaju, ki ga je sama pomagala ustvarjati. Preveč krvi in ruševin je zahtevala od našega naroda za neresničen namen, da se sedaj sama utaplja v tej krvi in omagaže pod težo onustošene domovine.

Narod v šoli

Veliki ruski filozof Brdžajev je rekel, da se komunizma ne more spoznati iz knjig, temveč le iz izkušnje. Srbski pregovor pravi, da sneg ne pada zato, da bi pomiril svet, temveč zato, da vsaka zver svojo sled pokaže. Če je bilo treba, da je komunizem prišel na oblast, da se je razgalil, potem bo tudi ta težka izkušnja imela svoj globlji pomen, da enkrat za vselej ozdravi slehernega, tudi najbolj trdoglavega našega človeka ene najhujših socialnih in političnih bolezni. Naš narod je sedaj v strašni šoli, ki jo bo dovršil s popolnim uspehom. Polom na mirni konferenci, brezvestno zaigran oziroma še bolj reče no žrtvovan zgodovinski tremotek, nevaren mednarodni položaj domovine, obupne gospodarske razmere doma in po vrhu doslej nepoznano politično nasilje, so tisti veliki in globlji vzroki, zaradi katerih se je res naš narod zdramil iz

Osnovne človeške in državljanske pravice

1. Listina Združenih narodov, poglavje I. čl. 1. odstavek 3: Cilji Združenih narodov so: „...pospeševati in gojiti spoštovanje do človeških pravic in do osnovnih svoboščin vseh ljudi...“
2. Mirovna pogodba z Italijo, a) čl. 19. t. 4: „Država, kateri je bilo ozemlje odstopljeno, zagotovi v skladu z njenimi temeljnimi zakoni, vsem osebam, ki bivajo na ozemlju... uživanje človečanskih pravic in temeljnih svoboščin, ustevisi svobodo izražanja misli, svobodo tiska in objave, svobodo verskega obreda in združevanja.“ b) čl. 4. trajnega statuta Svobodnega tržaškega ozemlja: „Ustava Svobodnega ozemlja zagotovi vsem osebam na njegovem pravnem območju... uživanje človečanskih pravic in temeljnih svoboščin, posebno pa svobodo verskega obreda, svobodo jezika, svobodo izražanja misli z besedo in pisanjem, svobodo pouka, zbiranja in združevanja.“
3. Italijanska ustava, čl. 16: „Vsi imajo pravico svobodno izražati svoje mnenje z besedami, tiskom ali drugimi obveščevalnimi sredstvi...“
4. Ustava FLRJ, čl. 25: „Državljanom je zagamčena svoboda vesti in svoboda veroizpovedi...“; čl. 27: „Državljanom je zagamčena svoboda tiska, govora, združevanja, zborovanja, javnih shodov in manifestacij.“

Objavljeno o priliki nedemokratskega napada SIAU na „Demokracijo.“

Trst - Gorica, dne 23. maja 1947.

Kdo so odgovorni člani izvršnega odbora SIAU

Po štirih tednih posvetovanj je izvršni odbor SIAU moral priznati obstoj našega lista in je sprejel svoj sklep proti nam. Med drugimi so člani oziroma najvplivnejše osebe okoli tega odbora g.g. Branko Babič, dr. Angel Kukanja, dr. Franc Tončič, dr. Josip Ferfolja, prof. Ferlan Oskar, Gustinčič Gildo, Mario Canciani (Kocjančič), Gigi Destradi, Križmanič Alessandro, Uršič R. Karlo, dr. Sajovic Umberto dr. Šauli in Drago Pakor, katerih imena objavljamo javnosti, da bo vedela, kdo so moralno, pravno in politično odgovorni za to in vsa morebitna nadaljnja nasilstva od te strani proti svobodi duha ter osnovnim človeškim in političnim pravicam in za vse njih posledice.

V obrambo »Demokracije«

Spričo sklepa izvršnega odbora SIAU o „Demokraciji“, ki je bil objavljen v „Primorskem dnevniku“ in v „Lavoratore“ dne 17. maja 1947, „Slovenska demokratska zveza“ ugotavlja:

1. List „Demokracija“ izdajajo Slovenci domačini v Gorici in Trstu.
2. „Demokracija“ je začela izhajati iz narodne in politične potrebe primorskih Slovencev. List izhaja in piše v soglasju s svobodo tiska, govora, združevanja, zborovanja, javnih shodov in manifestacij, katero priznava in jamči tudi sedaj veljavna jugoslovanska ustava (člen 27). Iste osnovne človeške pravice priznavajo in jamčijo statut

narkotične omotice in se odvrnil - z izjemo tistih, katerim odgovornost bremenijo vest - od nesrečne OF, ji vzel pravico predvzno izločiti se z njim ter proglašati za izobčenca vsakogar, kateremu človečanska vest in globoko občutena ljubezen do svojega naroda ukazujeta moralno dolžnost, da neustrašeno in brezobzirno odkriva resnico in brani svobodo.

Z besedami se našega naroda ne da več zavajati, ker ima dejanja in tragične izkušnje za merila. Proti praznim in neutemeljenim besedam izvršnega odbora SIAU postavljamo kruta zgodovinska dejstva, o katerih bi kot dobri in vestni sinovi svojega naroda sami vroče želeli, da bi ne bila resnična.

Gorica, 21. maja 1947.

Izvršni odbor
Slovenske demokratske zveze

Stališče S D Z za Trst

Komunistični list „Primorski Dnevnik“ in njegov italijanski tovariš „Il Lavoratore“ sta prinesla 17. maja, pod naslovom „Politika izven OF je za Slovence izdajalska“, obsodbo „Demokracije“ s strani izvršilnega odbora „SIAU“. Ta obsodba nehoti potrjuje upravičenost in stvarnost kritike, ki jo prinaša „Demokracija“ o teh ljudeh. Nas SIAU-ova izjava ni iznenadila, ker smo vedeli, da demokraciji nemogoče slovenskemu glasilu ne bodo potresali rož na pot, pač pa je njegova pojava osupnila vse domače nasilnike. Ne morejo verjeti, kako so se po dveh letih teptanja svobode v tla, molka in trpljenja sploh še dvignili ljudje, ki ne upogibajo svojih hrbtnic in ne klonajo pred strahovanjem, ko gre za obrambo narodne časti, svobode in demokracije. Svobodnega človeškega duha se ne da ubiti!

Dve leti so strahovali in ukazovali. Tega je sedaj konec! Od tod njih onemogli bes. Toda mi gremo naprej, naša pot je ravna in vest čista. Naš narod, ki ni zgubil sposobnosti razlikovanja med pravim in krivim, bo sodil kdo ima prav.

V obsodbi pravijo, da je „Demokracija“ list izdajalskih emigrantskih krogov Jugoslavije. Ne glede na nesporno dejstvo, da niso vsi begunci izdajalci samo zato, ker so se odtegnili suženjskemu življenju v nesrečni domovini, naš narod dobro ve, da je „Demokracija“ naše gore list, ki je izšel iz požrtvovalnega in nesebičnega dela na primorskih tleh rojenih in zraslih mož.

Gospodje „tovariši“, s tolikimi obrekljivimi pridevniki ste obmetali „Demokracijo“, pa jo niste zadeli. Ako bi bili rekli, da je to list, ki se bori proti komunističnemu terorju in suženstvu, bi bili zadeli žebelj na glavo. Ali tega vas je strah. Kako naj vam slovenski narod veruje, da je vaša komunistična stvar prava in dobra, ko se pa sami bojite in izogibljate svojega krstnega imena?

Narod vas je spoznal. Čas je, da odvržete krinko, da ne plašite in begate več z OF, SIAU-i in UAIS-i in da stopite na dan, taki kakršni ste, ako ste prepričani, da je stvar, ki jo zastopate dobra.

Pravite, kdor skuša voditi politiko izven OF, ki je sestavni del SIAU-a, vodi protislovensko politiko. Ali se zavedate kakšno porazno samoobsodbo ste si s tem izrekli? Ali se zavedate, da ste se s tem postavili na stališče skrajnega političnega monopola ene same stranke, kar je bil najbolj kričoč izraz fašizma in hitlerizma?

Uklepati v komunistične režimske okove slovenski narod v nesrečni domovini, pod znamko OF, je žal možno. In vi bi hoteli to nadaljevati tudi na Svobodnem tržaškem ozemlju? Ali mar ne veste, da velja za Trst demokratični red?

Izjava, ki jo je o „Demokraciji“ podala SIAU, je groba žalitev za vse misleče Slovence, ker je poniževalno proračunana na njih nerazumnost in omejenost. Kar bi bilo mogoče neke med nepismenimi barbari, ni več mogoče med našim zrelim, samozavestnim, pametnim in poštenim ljudstvom na tržaških tleh, kateremu „Demokracijo“ toplo priporočamo.

Trst, dne 20. maja 1947.

Slovenska demokratska zveza
za Svobodno tržaško ozemlje

Od srede do srede

15. maja: Bevin je v parlamentu otvoril debato o zunanji politiki in izjavil, da je zelo zaskrbljen, ker v Moskvi niso naredili sporazuma. Glede bodočnosti ni ne optimist in ne pesimist. — Churchill je govoril o Združenji Evropi, ki naj bi jo vodili Anglija in Francija; sprejeli naj bi vsako državo, ki svojemu narodu zagotavlja osnovne pravice osebnosti in svobode, na katerih je osnovana naša demokratska evropska civilizacija. — V Rimu je predsednik de Nicola nadaljeval z zasliševanjem vodilnih politikov. — Po enomesečni vladni krizi na Finskem je ostala na oblasti dosedanja koalicijska vlada Mauna Pekkale. — Albanski parlament je zaradi nesposobnosti in zanemarjanja dolžnosti odstavil prosvetnega ministra Malečova. — V Ameriki z veliko naglico nakladajo parnike z živili za pomoč gladujočim Nemcem. — Francoski predsednik je pozval kmetke, naj takoj izročijo žitne zaloge državi za prehrano prebivalstva. — Bolgarski opozicijski poslanci so zapustili parlament v znak protesta proti izključitvi poslancev Petkova. Le-ta je ugovarjal zaradi ukinitev opozicijskega časnika „Zemledsko Znamo“. Predsednik vlade pa je odvrnil, da vlada časnika ni ukinila, pač pa list že 10 dni ne izhaja „zaradi spora s stavci“. — Avstralijske je kot 16. država pristopila k IRO.

16. maja: Preiskovalna komisija za Palestino je začela delovati. — Računajo, da bo stala Ameriko pomoč državam za zavezitev komunizma vsako leto okoli 5 milijard dolarjev. — Mednarodni odbor za begunce je sklenil s italijansko vlado sporazum o vzdrževanju 12.000 beguncev. — V Rimu je predsednik de Nicola ponudil Orlando sestavo nove vlade. Ker je slednji ponudbo zavrnil, je dobil mandat Nitti, ki je takoj začel z zasliševanjem politikov. — Bidault je izjavil, da je vprašanje vojne „izven vsakega govora“. — V Washingtonu se bodo začela pogajanja za ureditev vprašanih ameriške imovine v Jugoslaviji in drugih gospodarskih obveznosti Jugoslavije. — V Helzinkih na Finskem je neznanec vrnil bombo v sovjetsko poslatništvo. — Churchill je napadel laburistično vlado zaradi „upravne nesposobnosti“. — V Brazilijo je prišlo prvih 5.000 evropskih priseljencev.

17. maja: V Varnostnem svetu je prišlo zaradi preiskovalne komisije v Grčiji do besednih spopadov med ameriškim, sovjetskim in jugoslovanskim delegatom. — Na Madžarskem dolgotrajna suša ogroža letino; cene živil se dvigajo. — Dunajska komisija za avstrijsko pogodbo ni po enem tednu razpravljaj dosegle še nikakega napredka. — V japonskih pristanisih so odkrili več komunističnih agentov.

18. maja: Ameriška zbornica bo v kratkem začela razpravljati o pripustu 100.000 evropskih beguncev v USA v prihodnjih štirih letih. — Zaradi obrekovanja notranjega ministra Zervasa je atensko sodišče obsodilo urednika komunističnega lista „Risospastia“. — Birnes je izjavil, da bo pametnim državljanom vendarle mogoče ohraniti mir. — Ameriško poljedelsko ministrstvo je mnenja, da letos ni upanja na izboljšanje prehrane na svetu. — Komunističnega predsednika vlade CSR Klementa Gottvalda so imenovali za častnega predsednika sokolskega zleta, ki bo letos v Pragi. — Britanija je predložila nov načrt za revizijo anglo-sovjetske zavezovalne pogodbe, ki naj bi jo podaljšali od 20 do 50 let. ZSSR zahteva od Britanije omejitev svobode tiska, na kar pa slednja v pogodbi neče pristati. — Britanija bo sklenila z ZSSR trgovinsko pogodbo, ki bo največja od konca vojne. — Vrhovni ameriški državni tožilec Tom Clark je ob svečanosti podeljevanja novih državljanstev dejal, da so milijoni beguncev iz vseh držav prišli v USA, da uresničijo svoj sen o svobodi. Pravi, ki jim jih zagotavlja ameriška demokracija, so: svetost človekove osebnosti, človekova pravica do življenja, pravica do svobode in sreče v življenju. — Moskovska „Pravda“ napada ameriško zunanjo politiko, češ da ima napadalne namene. — De Gasperi je izjavil, da so demokrati pripravljeni storiti svojo dolžnost tudi v podrejeni vlogi; za vsako sodelovanje pa je predvsem potrebna politična lojalnost ljudi, s katerimi sodelujemo. — V Nemčiji so podpisali sporazum o skupni gospodarski upravi ameriškega in britanskega področja. — V treh področjih Nemčije so voliti v deželne zbornice. Volili je 74% v

Zunanje politični obzorik:

Evropske Združene države

Moralna, politična in gospodarska rešitev naše celine

Kratek čas po Trumanovem govoru 12. marca je izšla v Ameriki knjiga Jamesa Burnhama, ki ima naslov »Boj za svet«. V njej pravi pisec med drugim: »Zgodovina poziva samo enkrat. Po eni sami napaki, po eni sami odklonitvi je ponudba umaknjena. Babilon, Atene, Tebe, Aleksandrija, Madrid in Dunaj so se pogrezili in se ne bodo več dvignili...«

Sedanji italijanski vladni pokrajini Pfalz so krščanski demokrati dosegli 47 sedežev, socialni demokrati 34, komunisti 8, liberalci 7, desničarji pa 4. — Egipt ne pristaja na nadaljevanje anglo-egiptske pogodbe iz leta 1946.

19. maja: Bivši namestnik ameriškega zunanjega ministra Sumner Welles je pred senatno komisijo za zunanje zadeve zahteval, naj senat ne odobri mirovne pogodbe z Italijo, ker bi po ratifikaciji zavezniški umaknili čete ter s tem omogočili oboroženo vstajo komunistov. — V Švici so s splošnim glasovanjem odklonili socialistično zahtevo po podpravljenju industrije; za socializacijo je glasovalo 243.506 Švicarjev, proti pa 536.551. — Tajna radijska postaja židovske teroristične organizacije Irgue Zvai Leumi se je zahvalila sovjetski vladi za priznanje židovskih narodnostnih težej. — V Angliji bodo zgradili elektrarno na atomski pogon. Proizvajala bo 75.000 kw ter bo lahko razsvetljevala mesto z 850.000 prebivalci. — Na vsem francoskem področju Nemčije so pri nedeljskih volitvah dobili krščanski demokrati 984.531, socialisti 572.667, liberalci 240.262, komunisti pa 152.190 glasov. — Predsednik albanske zbornice je desetim poslancem odvzel imuniteto. Obtožujejo jih voluhustva, sabotaže in napadov na uradne osebe. — Tajnik ZN Henri Laugier je v podkomisiji za svobodo tiska izjavil, da nas zgodovina uči, da predstavljajo prvi korak k zadušitvi svobode medsebojnega obveščanja tudi prvi korak k orekanju vseh drugih svobod. — V Romuniji so od 10. marca zaprli okoli 1.500 članov opozicijske kmetijske stranke. — Pri volitvah v Flenzburgu (Schleswig-Holstein) so danski separatisti, ki želijo priključitev k Danski, odnesli popolno zmago.

20. maja: Britanski delegat v komisiji za avstrijsko mirovno pogodbo je izjavil: »Če komisija ne bo sposobna kmalu doseči stvarnih uspehov, se bodo mnogi strokovnjaki in delegati začeli pripravljati na odhod.« — Anglo-ameriško poročilo balkanske preiskovalne komisije obtožuje Jugoslavijo, Bolgarijo in Albanijo, da oborožujejo in podpirajo grške gverilce; sovjetsko poročilo pa razbremenjuje grške severne sode s vseh obtožb. — Grški predstavnik je v Varnostnem svetu obtožil grške severne sode, da izvajajo kampanjo, ki jo financirajo z ogromnimi fondy in katere namen je državljanska vojna v Grčiji ter odcvetje Makedonije in Trakije. Bolgarski in albanski zastopnik pa sta obtožbe zavračala. Ameriški zastopnik je opozoril grške sode, da je »prazno in slepo« delo skušati nasprotovati ustroju Varnostnega sveta ter je zavrnil sovjetski predlog, naj bi preiskovalna komisija delovala v Atenah namesto v Solunu. — Japonska vlada je odstopila. — »New York Times« piše, da se doždeva iz poročil iz Helzinkov, da se »Sovjeti ponovno čutijo ogrožene od Finske«. Članek pravi: »Če bi Fince pustili pri miru, bi Finska imela lepo bodočnost; vendar pa nekateri Fincev ne pustijo na miru.« — V Palestini stavkajo Židje in Arabci. — Atensko sodišče je obsodilo na sedem oz. pet mesecev zapora dva komunistična urednika, ker sta ščuvala k upor.

21. maja: Nitti ni mogel, da bi sestavil novo italijansko vlado. Pristaši Saragata, republikanci in še nekatere manjše skupine so odklonile udeležbo v vladi. Predsednik republike De Nicola je poveril sestavo vlade Orlando. — Indijski podkrpal lord Mountbatten je dospel v London, kjer je začel razgovore z angleškim ministrskim predsednikom. Rad odpora med Indijci in muslimani je enotnost Indije ogrožena. — Vrhovni poveljnik ameriške morarice v Sredozemlja Connally je odletel z letalom iz Carigrada v London. Prej je obiskal Teheran in Ankar.

mandatar in eden izmed številnih borec za Združene države Evrope Francesco Nitti je v svoji knjigi »Mir«, ki jo je spisal leta 1925 v emigraciji v Zürichu, med drugim napisal: »Prišli smo do točke, ko morajo evropski narodi izbirati: ali neskončni niz novih vojn (in po vojni 1914-18 beležimo spet eno več) ter splošno razsulo, ali pa vrnitev k demokraciji, to se pravi načelom miru in skupnega sodelovanja.« Dodal je še citat Renana: »Demokracija noče vojne. Vojne se bodo nehale, ko se bo načelu narodnosti pridružilo njegovo dopolnilo — načelo evropske federacije, ki je iznad vseh narodnosti...«

Konferenca zastopnikov 14 evropskih držav, ki je lani zasedala v Bernu in Hartensteinu, Churchillov govor lanskega leta v Zürichu, Smutsovo svarilo, ponovni govor Churchilla, ki ga je imel letos 15. t. m. v Albert Hallu v Londonu, vse to je razpravo o bodočnosti Evrope v zadnjem času tako oživilo, da pred kratkim tega nismo mogli pričakovati. Zamisel evropske zveze, Pan-evrope, Združenih držav Evrope, ali kakor koli že označujemo vprašanje evropske federacije, sicer nikakor ni pojav novejšega časa, dobilo pa je v kratkem času v primeri s preteklostjo otipljivejšo vsebino.

Septembra ali oktobra se bo v Montreuxu v Švici pod vodstvom predsednika profesorja Kalgierja, ki že 20 let predseduje in je eden izmed najboljših znanih propagatorjev evropskih Združenih držav, sestalo Društvo za zvezo evropskih držav. Na zasedanju, ki bo prav za prav kongres zastopnikov evropskih parlamentov, bodo skušali sestaviti načrt za široko federacijo, ki bi imela poseben zakonik pravic, skupen evropski denar, zvezno sodišče in policijo. Prvi korak pa naj bi bilo po napovedi Coudenhove Kalgierja tesnejše sodelovanje na gospodarskem področju, kar bi bilo po njegovem do neke mere moči doseči že prihodnje leto (to je vse, kakor zelo optimistično gledanje). Če je Churchill v zadnjem govoru o tem vprašanju dejal, da »je napočil čas odločitve«, gre torej Coudenhove Kalgierje upravičeno ali neupravičeno že mnogo dalje, ko pravi, da je po njegovem mnenju program mogoče uresničiti v dveh letih. »Ta program ni več utopija, ampak je postal vprašanje praktične politike.«

Kriza in rešitev Evrope

Vsi se zavedamo, da je evropsko vprašanje danes jako pereče. Evropa, ki je bila svojčas politično, kulturno in tudi gospodarsko srce sveta, je posebno po tej vojni, hudo nazadovala. Če smo včasih govorili o evropskem duhu in njegovi vplivu na ves svet, se moramo danes zadovoljiti z mnogo manj laskavimi ugotovitvami. Evropa doživlja politično, gospodarsko in moralno krizo. Razumljive in opravičljive niso zaradi tega samo bojazni Evropejci, marveč tudi drugih. Ves svet se namreč zaveda, da pomeni zdrava Evropa tudi zdravje vsega sveta. Ni namreč samo slučaj, da je Evropa oplojila ves svet, marveč so v Evropi sami posebne okolnosti tisti činitelj, ki je pripomogel, da je Evropa toliko dala svetu.

Vendar pa ne smemo podcenjevati težav, ki se pojavljajo pri novem načrtu za zdinjenje in moralni, politični

in gospodarski prerod Evrope v smeri Združenih držav, če naj bi to bilo najboljšje zdravilo za ponovni dvig »starega sveta«. Težave so političnega in psihološkega značaja, ki pa jih je zadnji čas prej poslabšal kot omilil. Morda je ravno zaradi tega Churchill izrekel stavek: »To je zadnja prilika, če bo zamujena, ne more nihče napovedati, kakšne katastrofe bodo nastopile kot posledica.«

Eno pa je vsekakor gotovo: ozdravljenje Evrope mora priti iz nje same, da mora spet oživet evropski duh, »zavest evropske usodne povezanosti. Seveda da je veliko vprašanje, ali so že podani predpogoji, da pride v kratkem res do uresničenja evropskih Združenih držav, katerih ustanovitev je možna tudi po listini Združenih narodov (čl. 52) in katerim misli Churchill tudi podrediti to »mogočno delo bodočnosti Evrope«. Biti si moramo na jasnem, da je v Evropi mnogo sumničelj in bojazni, ko se ob takšnih in sličnih pojavih že nekako podzvestno sprašujemo — kaj se skriva v ozadju.

Churchillov načrt

Pri vprašanju, kakor je bilo sproženo zdaj, je vsekakor zanimivo, da se je na čelo gibanja postavil britanski državnik takšnega kova, kot je Churchill, ki je v času, odkar je prenehal biti predsednik britanskega vojnega kabineta, v Trumanovi navzočnosti sprožil že znani fultonski govor, z zadnjima dvema govoroma o evropskih Združenih državah pa gotovo dal stvari močan poudarek politične stvarnosti. Zanimivo je tudi, da je Churchill predhodno mnogo razpravljal s Coudenhove Kalgierjem ter nato iznesel nekatere zanimive praktične osnove vprašanja, ki so vzbudile celo presenečenje. Ni bil sicer jasen do popolnosti, ker je to pri težkem vprašanju popolnoma nemogoče, postavil pa je naslednje: osnova evropskih Združenih držav naj bi bila sodelovanje med Francijo in Britanijo, ki bi morali biti ustanovitelja tega gibanja (v žiriskem govoru je navedel nujnost predhodnega pomirjenja med Francijo in Nemčijo); Francija naj bi prevzela nato svojo zgodovinsko vlogo vodstva Evrope; brez rešitve nemškega vprašanja ne more biti združene Evrope, ker se stare nemške države in kneževine, »nemški genij« in industrija na konstruktivni in miroljubni način razvijajo lahko le v združenji Evropi; nujno je tudi sodelovanje Italije; sploh ne sme biti izključena nobena država, katere ozemlje leži v Evropi in ki zagotovi tiste osnovne človeške pravice in svoboščine, ki so temelj demokratske evropske civilizacije (torej humanizem in krščanstvo); podana je možnost kasnejšega pristopa nadaljnjih držav. Churchill je nadalje izjavil, da evropske Združene države niso načrt proti Sovjetski zvezi, marveč je ustvaritev zdrave in zadovoljne Evrope tudi v njenem interesu. Smoter združene Evrope je le varnost proti vsakemu napadu.

Pogoji za uspeh

Načrt, ki ga je iznesel Churchill, je vsekakor zanimiv in bi zaslužil obširnejšo obdelavo, predvsem morda tudi s stališča interesov britanske politike in politike ravnovesja v Evropi sploh. Zanimivo bi ga bilo preučiti tudi s stališča gospodarstva (agrarno - industrijskega ravnovesja in av-

tarkije), z narodnostnega in drugih stališč, vendar pa nam to v obsegu tega članka ni mogoče.

Nikakor pa ne moremo mimo nekatereh drugih strani tega načrta. Jasno je, da morajo biti evropske Združene države naravna stavba, za katero je potrebna, da razvojno zraste. Pogoj nastanka takšne tvorbe je brez dvoma prostovoljni odstop njenih sestavnih delov od nekatere pravic suverenosti, ki pa jih današnje narodne države Evrope zaradi tega, ker so bile prečesto igrača politike velesil, ljubosumno čuvajo. Res je, da je postal svet silno majhen in da v tem zmanjševanju izginjajo drobne stvari, da se zmanjšuje pomembnost manjših državnih tvorb kot popolnoma suverenih enic ter da se pojavlja stremiljenje k spajanju. Pot brez nasilja, brez revolucije pa potrebuje časa. Gotovo je, da ta razvoj lahko postopimo: nasilna ureditev pa bi verjetno ne rodila trajno koristnih posledic.

Misel, ki ni sen

Zaradi tega je potrebna primerna vzgoja, postopno približevanje h končnemu idealu. Potreben je n. pr. evropski statut, pod vplivom katerega bi evropski narodi postopno rastli in se približevali možnosti, postati sestavni deli in državljani nove federativne Evrope. Potrebne so še nadaljnje predpostavke, n. pr. gospodarsko sodelovanje. Vzemimo

Politične zanimivosti

Zavezniški znanstveniki pripravljajo v zvezi z zunanjimi ministri objavo tajnih nacističnih dokumentov iz 1937-41. Med dokumenti, ki jih nacisti niso imeli več časa uničiti, so tudi stenografski zapiski razgovorov Hitlerja in Ribbentropa z Molotovom in drugimi sovjetskimi državniki. Pričakujejo, da bo objava vzbudila veliko zanimanje po vsem svetu, ki bo tako prišel do izvirnih listin o nacistično-sovjetski pogodbi 1. 1939, kateri je sledil napad na Poljsko, njena razdelitev med Nemce in Sovjete ter začetek druge svetovne vojne.

Tik pred pogajanjmi med USA in Jugoslavijo o gospodarskih vprašanjih so različni senatorji zahtevali, da Združene države prenehajo s politiko popustljivosti ter naredijo obračun zaradi dogodkov v Jugoslaviji, ki so bili naperjeni proti USA. Senator Bridges je dejal: »Ameriški narod je naveličan ter se mu je pristudila vrsta incidentov, vstevši se strelitev ameriških letal in umor letalcev«. Senator Robertson je izjavil: »Sedanjo jugoslovansko vlado imam za Stalinovo orodje; za orodje, ki služi povzročanju draženja in nemira, kar je glavni smoter komunistov. Prenehajmo z dajanjem in prejščimo sramotna dejanja!«

Dvojezičnost v Trstu

Toliko se je že pisalo in govorilo v zadnjem času o dvojezičnosti in trojezičnosti na tržaškem ozemlju, praktično pa se ni še prav ničesar ukrenilo za rešitev tega važnega vprašanja. Poglejmo nekoliko, kje so vzroki za to mrtvilo?

Dve leti sta že pretekli po končani vojni, pa še vedno moramo tržaški Slovenci beračiti za najosnovnejše pravice do polnopravne uporabe slovenskega jezika pri vseh javnih uradih v Trstu. Vsak najmanjši listič, listina in razglas mestne občine, pokrajinskega sveta in drugih javnih uradov je še vedno sam v italijanski. V italijanski so vse vloge in prošnje na pristojne urade. Nič se ni spremenilo. Par učenih akademskih razprav o dvojezičnosti v nekaterih tržaških dnevnikih; pa spet vse tiho je bilo...

Odkod tako malo razumevanja in zanimanja za vprašanje velike narodne važnosti?

Mislmo, da je največja ovira v tem, ker Slovenci sploh nismo zastopani niti v občinskem niti v pokrajinskem svetu, ker smo se sami izločili iz teh ustanov zaradi naše »modre« osvobodilne abstinencne poli-

mo kot primer Nemčijo: politični zvezi, ki je nastala 1. 1871, je predhodila leta 1833 sklenjena carinska unija.

Gotovo je, da evropske Združene države niso utopija, saj imamo že danes nekatere osnove, početne korake v tej smeri. Nekatere narodne države so na tem, da sklenejo tesnejše zveze, ki so vmesna stopnja do končnega smotra. Vzemimo n. pr. »Benelux« — porajajočo se zvezo Belgije, Nizozemske in Luksemburga, vzemimo načrte za ustvaritev skandinavskega bloka, nekatere načrte, ki se tičejo bodoče ureditve Srednje Evrope, Podonavja in Balkana na osnovi ene ali dveh federacij. Potrebno pa bo najti praktične rešitve še za nešteta vprašanja. Naj navedemo samo nekatere: gospodarske in denarne, treba je odstraniti zamisel o moralni in kulturni podrejenosti nekaterih narodov kot nujnega psihološkega zla, odstraniti krivične meje kot morebitne vzroke medfederativnih sporov, vzpostaviti zaupanje v merilo enakosti v odnosih med državami — bodočimi federativnimi edinicami združene Evrope, odreči zaupanje državam, ki gazijo demokratske ustanove, pobijati nacionalno mržnjo, dvigniti zavest duhovne sorodnosti in povezanosti Evrope itd. itd.

Če bomo hodili po tej poti, bomo verjetno dočakali dan, ko bodo združene države Evrope postale — stvarnost.

T. L.

Senator Brewster je dejal: »Celoten položaj je čuden in kaže, da se Jugoslavija trudi, da ne bi sodelovala z nami!« Jugoslavija dolguje Združenim državam 24 milijonov dolarjev za blago, ki ga je prejela po zakonu o najemu in zakupu. Poleg tega bodo razpravljali tudi o ameriški imovini v Jugoslaviji.

Izvršni odbor Združene agrarne stranke je na svoji seji 14. maja 1947 sprejel naslednji sklep: Izvršni odbor predlaga ljudski skupščini FLRJ, naj dr. Dragoljub Jovanovića razreši kot člana prezidija ter naj na njegovo mesto izvoli novega člana. To iz razloga, ker je bil dr. Jovanović izvoljen za člana prezidija kot kandidat Ljudske kmetijske stranke in kot glavni tajnik te stranke. Ker je bil s sklepom kongresa iz stranke izključen, ne more kot kandidat Združene kmetijske stranke in Zveze agrarcev biti član prezidija. Ljudskim poslancem so naložili, da v tem smislu podajo ljudski skupščini formalni predlog. Medtem je bil dr. Jovanović aretiran.

Sodelovanje v teh ustanovah bi bilo izdajstvo, niso pa seveda izdajstvo pogubne posledice takega neopravičljivega kratkovidnega početja. Narod si ni mogel pomagati, ker je bil doslej ustrahovan in je njegove življenjske »narodne koristi« zastopala mednarodna komunistična partija po svojih vidikih.

Pred nekaj tedni je na primer tržaška mestna občina v ulici Ghega odkrila ploščo v spomin nedolžnih žrtv nemškega terorja. Hvalevredno delo. Ko sem pa čital napis na plošči, me je zabelelo v srce. V drugem letu po osvoboditvi je plošča sam v italijanskem jeziku. Če bi moral biti kateri napis dvojezičen, bi moral biti predvsem ta, saj so bile žrtve po večini Slovenci. Prav gotovo ne bi občina nikdar postavila spominske plošče sam v italijanski, če bi sedeli v mestnem svetu tudi slovenski zastopniki.

Torej, v tem izostanku naše soudeležbe zaradi kratkovidnosti in politične nestrpnosti »osvobodilnega gibanja«, ki je izrazil eno stranke, ne pa tudi narodnih koristi, je iskati glavni vzrok, da smo jezikovno še

vedno tam, kjer smo bili pred dvajsetimi in več leti. So pa še drugi vzroki.

Italijansko časopisje zagovarja še danes nevzdržno načelo (le redke so izjeme), da je na tem ozemlju še vedno v veljavi italijanski zakon. Italijanski zakon da, toda brez fašističnega duha. Tak zakon bi bil nasproten bistvenim naravnim pravicam in v svoji osnovi nedemokratičen. Pravijo, da niti Avstrija ni nikoli izvedla jezikovne enakopravnosti v Trstu v javni rabi. To je delno res, to pa še ni nikak pravičen razlog za to, da mora, kar ni dovolila in priznavala pokojna krivična Avstrija, veljati večno. Saj tudi Avstrije ni več, ne Mussolinija in njegovih zakonov. Ostalo je morda le nekaj fašističnega duha. Svet se spreminja in narodi, ki so bili včeraj sužnji, so zdaj svobodni in terjajo svoje pravice. Če bi bilo tako, kot pravijo, ne razumem zakaj imamo slovenske šole, gledališče in radio? Zavezniška uprava bi morda morala vse to ukiniti? ZVU je uvidela in deloma izvedla pravice Slovencev, ki bodo po mednarodnem sklepu bistveni del Statuta za Trst.

Načelno zavračamo miselnost, da obstajajo „nepremostljive“ zapreke tehničnega značaja, ki ne dovolijo hitre, temveč le postopno rešitev vprašanja dvojezičnosti.

Podčrtavamo osnovno dejstvo, da je Trst po svojem narodnostnem značaju mešano mesto. V Trstu je razen drugih manjših narodnostnih skupin najmanj 20 do 25% slovenskega prebivalstva, ki živi strnjeno v predmestjih (Barkovlje,

Opčine, Sv. Ivan in Škedenj), raztreseno pa skoraj v vseh ostalih mestnih četrtih (Rojan, Škorklja, Rocol, Sv. Ana, Sv. Jakob in v samem središču mesta). Izmed drugih slovenskih narodov so precej številni Srbi in Hrvati.

Ker je pravična rešitev dvojezičnosti trenutno najbolj pereče upravno in gospodarsko vprašanje, je najprej potrebno rešiti vprašanje nastavitve slovenskega uradništva pri vseh državnih, pokrajinskih in občinskih uradih, v šolstvu in na sodiščih, pri železnici in v pristanišču, kakor pri vseh javnih ustanovah sploh. Italijani dobro vedo, da bi morali prepustiti mnogo mest slovenskim uradnikom, ki bi zasedli sorazmerno število položajev.

V službo bi prišel slovenski živelj, ki je bil doslej odsoten zaradi zgrešene politike. Slovenski narod je doslej plačeval uradnike, ki so mu bili dejansko krivični. Kar bo moralo biti Italijanom pokora za storjene krivice, je nam Slovencev demokracija in naravna pravica. Tega se tudi dobro zavedajo, toda kruh prepuje še tako rahločutno vest.

S samo sorazmerno nastavitvijo naših sposobnih uradnikov bo rešeno upravno vprašanje dvojezičnosti. Narodna dolžnost vsakega tržaškega Slovenca pa je, da se pri vsakem svojem občevarju v javni uradi poslužuje pravice, ki mu gre.

V podrobnostih in načrtu bodo to delo morali nadaljevati slovenski zastopniki v začasni tržaški vladi, kasneje pa v ljudski skupščini.

Tržaški

Postopajoč strogo po preizkušenih pravih veljavah za te vrste zavodov bodo nedvomno lanko opravile zelo koristno in nenadomestljivo poslanstvo.

Na Gorškem in v Brdih bi radi čimprej pozdravili ustanovitev nakazanih zavodov, ki navezani na krajevne potrebe ne bodo nikdar predstavljali trna v peti nikomur in jih bo tudi Italija, čim prizna obstoj manjšine, nedvomno vsaj dopustila, ako ne podprla. Ti zavodi bi se morali povezati v poslovno in revizijsko zvezo, ki bi se nato dalje vključila na primeren način v italijanski kreditni stroj, s katerim bo pač nujno moralo deliti slovensko denarništvo v Italiji svoje področje dela ter, več ali manj, vse dobro in zlo.

V Trstu

bo svobodno denarništvo nedvomno imelo največjo možnost udeleževanja. Vsi napori morajo iti za tem, da najprej dosežemo, nato pa še prekosimo ono zavisti vredno stopnjo, ki smo jo tu dosegli pred prvo svetovno vojno. Pogled na sedanjo razbitost in nemir nas ne sme plašiti.

Po našem mišljenju mora biti program tu trojen: Krajevne hranilnice v večjih krajih, ki naj se bavijo s pupilarno varnimi posli (prvenstveno hipotekarni kredit), trgovsko obrtno in kmetijsko kreditne zadruge, ki naj dajejo kredit manjšim čimteljem gospodarskega življenja, ter končno velika poslovna banka, ki naj utrdi naš položaj v mednarodnem in krajnem velikem poslovnem življenju Trsta ter ponese naše ime širom njegovega zaledja.

Prvi dve vrsti zavodov bosta morali biti v večini krajev, razen v Trstu, združeni v en sam zavod, za katerega predpostavljamo vrsto zadruge z neomejenim jamstvom vsaki drugi obliki. S široko razpredeno kreditno in vlagateljsko mrežo naj ti zavodi zajemajo slednjo vas in vsakega našega človeka. Zadruge bi morale obenem tudi dajati neložne poslovne kredite, a to izključno za male potrebe in manjše gospodarske enote, ob popolnem jamstvu ter njihovi moči primerni časovni, količinski in kvalitetni porazdelitvi rizika. Da se poveča začetna odgovornost bi bilo priporočljivo, da so to, kol že rečeno, izključno zadruge z neomejenim jamstvom. Kajti potem ni potrebno, da se zbirajo visoke rezerve in krajevni čimtelji, ki najbolje poznajo vsakega posameznika, ne bi zašli v zkušnja, da lahkoverno postopajo z zaupanjem jim denarjen.

V teh slučajih, ko je še vedno odprto vprašanje nasledstva gotovih aktiv, ki jih morata Tržaška po-
ojilni a in hranilnica ter razne za-
druge dobi povrnjene od onih zavodov, ki so jih svojačeno prevze-
li, je čakanje še nekam razumljivo, ako že ne opravičljivo. A v slučaju, ko je pred nami odprt problem slovenske komercialne banke v Trstu, katere nima od nikogar ničesar dobiti (prejšnji tovrstni zavodi

so likvidirali) in katere prej navedeni zavodi nikdar ne bodo mogli nadomestiti, je vsak zamujen trenutek tudi res izgubljen. Ali se bo naš živelj v Trstu stalno zadovoljil z manjvredno vlogo, v katero ga je pahnil fašizem in se ne bodo v njem pojavile težnje za novimi, širšimi obzorji in pozicijami? Žalostno bi bilo, ako bi pomanjkanje poguma in širokih zamisli dovedlo do takih posledic.

Slovenski poslovni banki v Trstu je po našem mnenju namenjena glavna naloga pri zopetnem uveljavljanju našega tukajšnjega gospodarskega življa. Z uradničevito je točke je vezan slovenski prestiž in položaj v gospodarstvu Trsta. Po našem mišljenju ni umestna bojazen, da banka ne bi imela dela. Seveda bi morala biti prilagojena stvarnosti kakršna je. Preteklost nas mora sicer učiti, a ne smemo je enostavno posnemati. Prilagojevati se bo treba vsakovrstnim razmeram, ki se v tem občutljivem mestu tako rade izpreminjajo.

Vzrmo vsaj kratek pogled na poslovno problematiko takega predlaganega zavoda. Od vseh strani slišimo, da so celo kapitalno močni poedinci čisto še vedno preslabi, da bi v sedanji inflaciji sklepali pomembnejše posle. Čemu ne bi tega delal denarni zavod, ki bi ga v ta namen ustanovili? To bi bila njegova trgovsko-spekulativna funkcija. Poleg tega bi se tak zavod kointeriral v raznih podjetjih trajnega značaja. V Trstu tako rekoč nimamo slovenskih industrijcev. Poklican bi torej bil, da izpolni to vrzel in to bi bila njegova druga, industrijsko-spekulativna dejavnost. Vidimo n. pr., da ima okoli Trsta mnogo slovenskih ribičev, v vsem področju obstoja pomanjkanje modernih ribiških ladij, a še med temi, kar jih je, je redke slovenske lastnik. Čemu se ne bi naš zavod tudi tu udeleževal? itd. Kot vidimo je torej tudi v današnjih omejenih razmerah možno, da in dela na pretek. Kot bi se razmere menjavale, bi pač tudi banka morala izpreminjati taktiko svojega dela, ter elastično prenašati težnje svojih večinskih interesov z enega področja v drugo.

Kdor želi, da bi banka bila samo knjigovodja kontokorentov in dajalec kreditov ter nič več, ta se seveda upravičeno boji za njen uspeh. A organizirana tako, kot smo to zgoraj nakazali, bi nedvomno dosegla to, kar Slovenci tu najbolj rabimo: ne banko zlo, da imamo banko, temveč svojo poslovno centralo, ki naj omogoči naše poslovno udeleževanje tam in v onih višinah, za katere so poedinci preslabi, bilo po znanju, bilo po moteh. Rabimo jo, da dvigne naš ugled in pomembnost v poslovnem svetu.

Od svojega vodstva bi taka banka zahtevala najvišje sposobnosti. V tem tiči njen glavni in najvažnejši problem. Če bo rešen ta, se ni bati bodočnosti. Kot pri vseh spekulativnih, na poslih neposredno

zalcem, vsaka po svojem okusu. Najprej so prišli trije psi, Bluebell, Jessie in Pincher, nato pa prašiči, ki so legli neposredno pred govorniški oder. Kokoši so čepale na latah, golobje so frfotale pod ostrešjem, ovce in krave so legle za prašiče in začele prežvekovati. Oba vprežna konja, Boxer in Clover sta prišla skupaj zelo počasi in pazljivo legla, da ne bi s svojimi podkovanimi kopiti ranila kakšne manjše živali, ki bi bila skrita v senu. Clover je bila močna kobila srednjih let, ki ni nikdar več dobila svoje prvotne lepe oblike, odkar je povrgla četrto žrebe. Boxer pa je bil močan konj, bela lisa preko čela in nosu je dajala njegovemu obratu smešno zunanost, res je, njegova inteligenca ni bila velika, vendar so ga vsi spoštovali, ker je bil po značaju trden in neutrudljiv pri delu. Za konjema je prišla bela koza Muriel in osel Benjamin. Slednji je bil najstarejša žival na kmetiji. Redko kdaj je govoril, če pa je že odprl usta, tedaj samo zato, da je izustil kakšno pikro opazko. Tako je na primer imel navado reči, da mu je Bog dal

di lega ne nameravam izrecno opozarjati na značilne podobnosti.

Gospodar kmetije Jones je bil pitanec in zapravilivec, kar je povzročalo med živalmi na kmetiji nezadovoljstvo. Pozabljal je zapirati vrata v hlevih, tako da so se živali v okrilju temne noči zbirale na se stanke.

Čim se je stamilo, je med živalmi nastal nemir. Stari Merjasec Belič je imel prejšnjo noč čudne sanje, katere je hotel povedati vsem drugim živalim na kmetiji. Sklenili so, da se zberejo pod velikim kozolem, čim se bo stamilo. Stari Merjasec Belič, ki se je prav za prav imenoval Wellington, je uvažal tak ugled med živalmi, da je bila vsaka izmed njih pripravljena izgubiti uro spanja, da bi ga slišala govoriti.

Pod svetilko, ki je visela od strešnega trama, je že ležal na pripravljenem otepu stari Merjasec. Bil je že dvajset let star, nekoliko onemogel, toda še vedno dobro zavaljena ovinja. Nekatere živali so prihajale zgodaj in so se udobno namestile pod ko-

MISLI

Lenin: „Diktatura proletarijata je oblast, ki se neposredno naslanja na nasilje.“ (Iz knjige Stalin: „K vprašanju Leninizma.“)

Stalin: „Diktatura proletarijata ima - obvezno - v sebi pojem nasilja. Diktature brez nasilja ni, ako se diktatura razume v pravem pomenu besede... Diktatura torej pomeni neomejeno, na silo, a ne na zakon sonečo oblast.“ (Iz iste knjige.)

Gijlas: „Tovariši! Tu imamo OZNO. OZNA je dobra stvar, a tudi milica ni slaba.“

Tito: „Naša demokracija je progresivna.“

Dostojevski: „Potrebno je ujedinenje v ljubezni, zajamčeno z dejanjem, z živim primerom, s potrebo po pravem bratstvu, a ne z giljotino, z milijoni odsekanih glav.“

Interesiranih bankah bi tudi ta banka morala velik del svojih dobičkov porabiti za ustvarjanje rezerv, ki morajo biti pri tovrstnih zavodih posebno visoke. Sicer jih prva kriza pobere. Potrebna sredstva bi banka zbirala z delnicami, obveznicami (dolgoročne investicije) in tekočimi računi (kratkoročni krediti in posli), medtem ko bi hranilne vloge morala popolnoma prepustiti drugim zavodom (hranilnici in zadruge).

Na teh osnovah zgrajeno in medsebojno povezano bi slovensko denarništvo v Trstu predstavljalo organsko, vsa področja zajemajoč celoto. Za izvrševanje svojih funkcij bi na Svobodnem ozemlju nedvomno dobilo dovolj sredstev, saj je bilo tržaško področje (v pogledu kreditov tudi v preteklosti visoko aktivno). Poglejmo samo podatke za leta 1938/1939 (1939 v oklepaju). Ta leta so banke v tržaški pokrajini skupno nabrale sredstev za 750,2 milijona lir (841,1), medtem ko so investirale v deželi samo 401,8 milj. lir (456,4), t. j. približno polovico tega, kar so dobile. Ostalo je šlo v Italijo. Iz teh števil tudi postaja jasno, čemu ne predvidevamo za slovensko banko v Trstu samo zbirateljsko-administrativne funkcije, temveč polagamo težnjo njenega dela v investicijsko-spekulativne posle. Številke tudi potrjujejo našo trditev, da ni problema sredstev, temveč dobre volje, sposobnosti, zaupanja vase in v svoje.

Ustvaritev takega, tako pomembnega slovenskega denarništva v

Trstu bo zahtevala nedvomno mnogo trdega, po svoji naravi dolgega dela, a z vztrajnostjo in nadarjenostjo so vse te ovire premagajo. Le odlašati se ne sme preveč. Morda bi bilo koristneje, manj skledati in govoriti ter več delati.

Jugoslovanska Primorska

Ne nameravamo govoriti o denarništvu v onem delu Primorske, ki pripada Jugoslaviji. Tam itak nima smisla delati načrtov, ker bo vse šlo po obrazcu današnjega podzavljanja jugoslovanskega kreditnega ustroja. Saj so bile pred kratkim ukinjene v Sloveniji celo kreditne zadruge, ki gotovo niso kapitalistična podjetja. Zato bi tak prikaz nujno bil samo prikaz sedanjega stanja jugoslovanskega denarništva in njegove v načrtu predvidene bodočnosti, kar pa ni bil namen tega našega članka.

S tem smo torej v glavnem izpolnili svojo obljubo: podali smo osebne poglede na obravnavani problem slovenskega denarništva na Primorskem. Naše vrstice predstavljajo strogo osebno nadziranje in so omejene na najbistvenejše in nas bo veselilo, ako bodo vzbudile razmišljanja, morebitne odgovore ali dopise, s katerimi naj poklicanejši po potrebi dopolnijo ali celo popravijo naša naziranja. Tako bo potem nastal skupen program in čimprej bi radi pozdravili na tem mestu korake, ki naj dovečejo do njegove izvedbe, tako v Gorici in Brdih kot tudi v Trstu.

Dr. Z

GOSPODARSTVO:

Slovensko denarništvo na Primorskem

Realnost ustvarjena z mirovnimi določili izdelanimi na Pariški mirovni konferenci je osnovni okvir, v katerem se bo moralo v bodočnosti kretati ter se mu prilagoditi vse naše, tukajšnje življenje. V gospodarskem življenju moramo vedno prvenstveno računati s tem, kar je in ne s tem, kar naj bi bilo. Tako tudi v našem slučaju. Ob današnji ozki povezanosti gospodarstva s splošno politiko moramo torej nujno upoštevati razkoso, kateremu je bila že drugič v novejši zgodovini podvržena naša zemlja.

Pred nami nastajajo trije novi, vsak na svoje posebno življenje vezani deli primorske zemlje.

Gorica in del Brd

Ostanejo še nadalje v sklopu Italije. Niti naš živelj, niti naši kraji ne posedujejo v teh področjih močnejše sveteltrgovine ali industrije. Vseled tega ne vidimo v bližnji bo-

dočnosti tu nobene možnosti za razvoj kakšnega večjega in pomembnejšega slovenskega denarništva. Kar je večjih slovenskih trgovcev ali industrijcev bodo v svojem širšem delovanju navezani na obstoječe velike italijanske denarne zavode. Čeprav smo prepričani, da bo demokracija Italija postopala svobodljubno, vendar mislimo, da preteklost nekaj uči (propast Jadranske banke!). Lokalno omejen zavod namreč v velikem prometu ne more uspešno zamenjati široko razpredene mreže večjih zavodov, v kolikor mu sicer posebni pogoji krajevnega značaja in krajevne potrebe ne nudijo zadostne zaposlitve.

Slovenskemu denarništvu v Gorici in Brdih preostaja pa drugo zanimivo važno področje dela. To so krajevne kreditne zadruge, ki naj vrše svoje delo v korist našega kmeta, malega trgovca in obrtnika.

IZ ŽIVALSKEGA SVETA

Življenju živali, ali prav za prav duhovitemu prenašanju slovenskih razmer v svet živali, je posvečena posebna vrsta književnosti, ki nam v zrcalu živalskega sveta kaže slabosti človeške kulture. Takšne pripovedbe so znane že iz stare književnosti davnih kultur, vendar jih tudi v moderni književnosti ne manjka.

Tako je izšla pred dvema letoma v založništvu Secker & Warburg Ltd, London, W. C. 1, 7 John Street, Bloomsbury zanimiva zgodba »Živalska kmetija«, ki jo je napisal angleški pisatelj George Orwell. Četudi obsega knjižica samo 92 strani, najde čitatelj v njej bistroumno pisano satiro na sodobne diktature. To je zgodovina revolucije, ki je uspela, pa vendar ni dosegla svojih visokih idealov, ki si jih je postavila ob svojem začetku. Priporočamo vam tudi o izrednih govorih, ki so si jih voditelji izmišljali ob vsaki priliki, kadar je kaj šlo narobe in je bilo po-

trebno opravičiti odstopanje od prvotnih idej.

Zgodba je na kratko naslednja: živali nezadovoljne s svojim gospodarjem na kmetiji, ga izčenejo in vzamejo upravo kmetije v svoje roke. Poskus se popolnoma posreči razen majhnega nedostaka, ki leži v tem, da mora nekdo stopiti na izpraznjeno gospodarjevo mesto. Vodstvo preide skoraj avtomatično na prašiče zaradi njihovih višjih duševnih sposobnosti v primeru z drugimi živalmi. Na nesrečo pa njihove moralne vrline ne odgovarjajo njihovim duševnim sposobnostim: iz te razlike nastane glavno gibalno vsega razvoja. Zadržje polglasnej priča dramatičen preobrat, ki se odkrije kot nujna posledica razvoja že od vsega začetka.

Pazljivo čitatelj bo hitro našel podobnosti med razvojem dogodkov v »Živalski kmetiji« in zgodovino velikih revolucij. Zaru-

bena žival v Angliji ne pozna pomena sreče in brezdelja, čim dopolni leto starosti. Življenje živali je revščina in sužnost: to je gola resnica.

»Ali je mar to del naravnega reda? Ali je mar to zato, ker je ta naša zemlja tako revna, da ne more omogočiti dostojnega življenja tistim, ki na njej živijo? Ne, tovariši, tisočkrat ne! Zemlja Anglije je rodovitna, podnebje je dobro, razmere omogočajo preživljanje znatno večjega števila živali, kot jih danes tukaj prebiva. Posamezna kmetija bi lahko preživljala tucat konjev, dvajset krav, stotine ovac — vsi bi lahko živeli v blaginji in dostojno, kot si danes sploh težko predstavljamo. Zakaj torej stalno živimo v teh bednih razmerah? Ker skoraj vas plod našega dela oropajo človeška bitja. Tukaj, tovariši, leži odgovor na vse naš položaj. Izrazimo ga lahko s eno samo besedo — Človek. Človek je edini resnični sovražnik, ki ga imamo. Odstranite človeka s sveta in odstranili boste za vekomaj izvor lakote in prevelikega dela.

(Nadaljevanje)

KULTURA

Odgovor, ki ni odgovor

Še o slovenskem gledališču v Trstu

Dr. Kosovel je hotel (ali pa je morda moral?) odgovoriti na naš članek o slovenskem gledališču v Trstu s tem, da je zapel temu gledališču slavo-spev v Prim. dnevniku 15. t. m. To hvalo je mogoče razumeti samo tako, da jo je narekovala politična obveznost, ali pa dr. Kosovel res še ni nikdar in nikjer nič boljšega videl. Ali torej obveznost ali pa nezrela kritika. Vsekakor pa na naš članek ni odgovoril, ampak je krepko mahnil mimo stvari. Najprej genljivo ponavlja isto, kar smo napisali kratko že mi, da se namreč igralci zelo trudijo in da »so zelo idealni«. O tem smo si edini. Toda gre za drugo vprašanje: ali je res to gledališče narodno, to se pravi tako, ki bi mu bila glavna skrb naša narodna kultura in umetnost; ki bi skrbelo, da bi najboljše slovenska literarna dela vpriporilo in bi tako navdušilo naše ljudstvo za slovensko besedo in bi dostojno predstavilo naše odsko bogastvo tudi tujcem, s katerimi pridemo v stik. Vprašanje je bilo, ali ni temu gledališču naložena in diktrirana od partije komunistično politična propaganda. Trdimo, da je to gledališče vprežno živinče strankarske diktature. Hic rodus, hic salta! Je ali ne, dr. Kosovel?

Če bi bilo temu gledališču res za narodno kulturno delo, potem bi izbiralo spored iger drugače. Če vodstvo boljših del ne pozna, potem to še bolj dokazuje našo trditve. Potem so pač dobili vodstvo tega gledališča ljudje, ki imajo samo zaupanje partije, niso pa sposobni.

Trdimo, da je spored domačih del (in ta nas zaenkrat zanima) tendenčno izbran. Samo nekaj primerov mimogrede: namesto Delakove priredbe Hlapca Jerneja, ki do zdaj ni doživela nikjer kakega posebnega uspeha, bi pač vzeli eno izmed Cankarjevih dram, katerih umetniška vrednost je že davno dokazana. Zakaj vzeti najslabše Cankarjevo delo? (Gospod doktor, midva pač odgovor poznavata: ker je to delo mogla režija vnesti največ politične propagande.) V umetniško ceno Borovih Raztrgancev upamo, da ne verjamete, saj niti sam pisatelj ne. Le spomnite se, kako se je izrazil sam o njih. Če bi bilo gledališče »narodno«, bi na primer namesto Raztrgancev igralo Jahnov Dom, ki je en sam slavo-spev slovenski domaćini. In če bi bilo temu gledališču za najboljša slovenska dela, ne bi igralo Zupanovega dialoga, ampak bi morda le našlo kako nesporno dobro slovensko dramo Majcena, Leskovca, Finžgarja itd.

Tudi Vi, gospod doktor, imate isto slabo lastnost kot Vaš tovariš dr. Bartol in drugi Vaši tovariši: skrijete se namreč za ljudstvo. Tudi Vi trdite, češ, saj je ljudstvo ploskalo. Prvič ni res, da bi ljud-

stvo kar ploskalo, saj vemo, da ste igrali včasih pred pol dvorane, včasih pa še pred manj. Pa tudi če bi tisto ljudstvo, kolikor ga je bilo, ploskalo, to še ni dokaz, da je gledališče najboljšo. Ljudstvo ne more poznati, posebno primorsko ne, kaj je v naši književnosti najboljšega. Ono je srečno ob domači besedi, ki jo je tako dolgo pogrešalo. Zato pa je odgovornost in krivda tistih, ki so si nadeli naslov »narodni« tem večja, kajti, namesto da bi ponudili ljudstvu svežega kruha, pa mu vsiljujejo plesnivega. In krivda tistih, gospod doktor, ki tako delo zagovarjajo, je prav tako velika. In zakaj dokazujete nekaj naspotnega, kar delate? Saj nastopajo vaši igralci na odru s pozdravi kot smo jih vajeni na mitingih. Je to potem predstava vsenarodnega gledališča?

Zakaj vse to? Dokler nam ne boste na to odgovorili, bomo vedeli, da to gledališče ni narodno, ampak je propagandno orodje ene same stranke. Vedeli pa bomo tudi to, kar smo zapisali že prvič, da so bili Vaši zastopniki verjetno zato »nad 130 krat pri zavezanih in pri drugih merodajnih činiteljih«, pa vedno brez uspeha, ker gledališče ni narodno, ampak politično!

Glede igralcev samo še kratka pripomba. Nedostojne kretanje igralca Turka pri Vdovi Rošinki spadajo za nas v pristojno krmo, ne pa na oder »narodnega« gledališča. Če pa pravite, Vi, gospod doktor, da je to višek gledališke kulture, potem smo mnene, da je naš okus evropski. Vam pa so morali nataktni precej varljiva očala. Kaj mislite, gospod doktor, če prinese igralec svoj umetniški dar na svet, kakor pravilno pravite, mislite, da se bo ta dar razvil in pokazal šele v letih, ko igralec praznuje svoje starostne jubileje? Pojdite, pojdite! Če prej ni pokazal nič posebnega in je 20 let igral nataktno, se mu najbrže tudi pri petdesetih ni naenkrat posvetilo tako zelo, da bi bil lahko kar naenkrat nosilec glavnih vlog in režiser. Samo to smo mislili v tej zvezi. Da bi pa zaničevali preteklost kogarkoli, to ste pa podtaknili, gospod doktor, ali pa niste razumeli.

Poudarjamo še enkrat: želimo narodno gledališče, ki bo svobodno in ne bo propagiralo v režiji ali v besedilu totalitarnih političnih idej. To pa je v službi partije. Morda res še danes dr. Kosovel, tega ne vidite. Prepričani pa smo, da boste to spoznali, kakor šele danes spoznate, da je »Glas zaveznikov« le pisal objektivno. Ko pa je izhajal, je Vaš list bruhal ožnje in žvepolnanj. Gospod doktor, potrudite se s svojimi, da boste tudi današnjo pot gledališča pravočasno spoznali. Da ne bo prepozno!

L. B.

Iz Slovenije in Jugoslavije

Ministrstvo za industrijo in rudarstvo LR Slovenije je sklicalo konferenco voditeljev republiškega in krajevnega gospodarstva, da bi skupno preučili vsa vprašanja, težave in nepravilnosti, katere je bilo opaziti v prvem trimesečju izvajanja jugoslovanskega petletnega gospodarskega načrta.

Javna tribuna v Slovenskem poročevalcu pregleda nekoliko zastavljeno vprašanje razdeljevanja mleka v Mariboru, ki je sicer majhen, toda značilen primer neredne komunistične uprave v Jugoslaviji.

V februarju in marcu je mnogo otrošnikov v Mariboru ostalo brez mleka, ker sta imela mestni ljudski odbor in Mlekopromet različne spiske, katerih razlika je dosegla 2515 upravičencev. Ne prvi ne drugi se nista zanimala za vzrok razlike in vsak je trdil svoje, ljudstvo pa je ostalo brez mleka. Po drugi strani pa je v dveh razprodajalnicah mleko v konservah ostajalo, toda niti mestni ljudski odbor niti Mlekopromet nista znala prenesti konserv v tiste prodajalnice, kjer je mleka primanjlovalo. — Kaj torej pomagajo lepe objube načrtnega gospodarstva? —

Novomeško okrajno sodišče je obsodilo na smrt z obojenjem Ignaca Črtalja iz Ostroga, obtoženega, da je zaradi njega padlo 114 partizanov. Istočasno je sodišče obsodilo F. Kodriča iz Mihovice, ki se je skrival od osvoboditve do aretacije 4. aprila t. l., na 20 let odzema prostosti s prisilnim delom. Kodrič se je družil z ostalimi skrivači ter je med domačini širil propagando proti ljudski oblasti. Sodišče je obsodilo tudi tiste, ki so oba obsojenca podpirali, jima da jali hrano, jima omogočali kretanje in ju skrivali pred organi ljudske oblasti.

V novomeškem okraju so izpustili na svobodo nad 20 skrivačev, ki so se v zadnjem času javili.

Kontrolna komisija za mariborsko okrajno je predala javnemu tožilstvu bivšega upravnika gradu Viltuš Ivana Pivca, ki je od osvoboditve pa do decembra 1946 vodil vse gospodarstvo na omenjenem gradu. Pravijo, da delo niti zdaleč ni opravičilo zaupanja, ki mu ga je izkazalo ljudstvo, ko ga je postavilo za upravnika velikega ljudskega imetja. Pivce sploh ni vodil potrebnih knjig, ni zapisoval dohodkov, pač pa je bil vreden pri zapisovanju izdatkov. Namesto da

bi oddajal mleko državnim zbiralnicam, ga je prodajal zasebnikom in podobno.

V Mariboru je bilo prvo zasedanje plenuma OF Maribor-okolica. Poročila so pokazala, da nekateri kraji niso posvečali dovolj paznje pomladanski setveni kampaniji. Poročilo o zasedanju pravi, da bi načrt za izvedbo pomladanske setve lahko boljše uspel in da je naloga odborov OF, da na svojem ozemlju pregledajo, koliko so kmetje posadili in da vzpodbujajo kmete, da sklenejo z državnimi podjetji pogodbe za odkup zelenjave in zgodnjega krompirja.

Vse zboruje v sedanjih Jugoslaviji. Kakor poroča »Primorski dnevnik« z dne 20. t. m. so imeli v Beogradu tudi gluhozorni zborovanje, katerega se je udeležilo kakih 150 delegatov. Sestavili so brigado gluhozornih, ki se bo udeležila gradnje na neki železniški progi.

Dne 7. maja je v 80. letu starosti v Ljubljani umrl bivši poštni ravnatelj Ivan Hafner, rojen v Hrastju pod Gorjanci.

Od 31. maja do 9. junija t. l. bo v Zagrebu prvi velesejem po osvoboditvi.

Vesti s Tržaškega

Prispevki k fratelanci. V kinu Del Mare v Trstu vrte že nekaj dni propagandno-politični film sovjetske filmske družbe »V gorah Jugoslavije«. Kolikor smo slišali, je film prikazoval med drugim tudi požiganje jugoslovanskih vasi, odgon jugoslovancev v koncentracijska taborišča, streljanje talcev, kar vse so delale italijanske okupacijske čete med vojno. Film je menda poleg tega kazal, kako so italijanske čete bežale pred Titovimi partizani in kako so vpili na begu: »Mamma mia...« Da ne bi ta del filma motil italijansko-slovenske fratelance SIAU so merodajni politični veljaki, ki imajo vpliv na kino Del Mare, izrezali tisti del filma. Tako morejo gledalci videti danes samo barbarstva Nemcev nad Jugoslavlani in »sodelovanje« Mihajloviča z njimi. Ustaša Pavelić precej manj. Tudi ta del filma bodo gotovo izrezali, ko bo ustvarjena fratelanca med nemškimi in slovenskimi komunisti. Res, film je »dokumentarčen« in zelo »zgodovinsko verodostojen«!

Dobave premoga za Trst so že leta v težkem položaju, ki se je v zadnjem času še znatno poslabšal. Pomanjkanje premoga ograža samo dobav plana in onemogoča kurjavo poslovnih in stanovanjskih prostorov v zim, temveč grozi ustavitvi obratovanja krajevne industrije. Pred dnevi je tržaški župan dr. Miani brzojavno zahteval pri ameriškem zunanjem ministru Marshallu ter pri britanskem in ameriškem zastopniku v Varnostnem svetu dobavo 20 tisoč ton premoga mesečno. Nastane pa vprašanje, zakaj se je treba obračati po premog v Anglijo in Ameriko, ko imamo v neposredni bližini v Jugoslaviji premogovnike, ki so pred vojno znaten del svoje proizvodnje izvažali, tako predvsem premogovniki pri Labinu v Istri in v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju v Sloveniji. Na kakšni višini je ta proizvodnja? Če naj verjamemo vestem komunističnega tiska, je proizvodnja že daleč prekoračila predvojne »norme.« Dejstvo pa je, da je Jugoslavija pred letom uvažala premog preko ustanove UNRRA. Kje je to raj resnica?

Obseg obnove na področju »A« je razviden iz podatkov, ki jih je dal major Richardson na tiskovni konferenci. ZVU je odobrila obnovo dela na 21.006 zasebnih in javnih poslopih, ki so bila poškodovana v vojni. Od teh je že 15.285 popravljenih. Od tega odpada na tržaško področje 16.815 odobrenih obnovitvenih načrtov, od katerih je skoraj 12.000 že izvedenih. Celotni stroški za popravila zasebnih poslopij so doslej znašali 769 milijonov lir. K obnovitvenim stroškom prispeva ZVU 50 odstotkov, v nobenem primeru ne več kot 300.000 lir. Tehnični nrad lahko izvede popravilo tudi brez pristanka, za stroške pa se vknjiži na obnovljeno poslopje po odbitku 300.000 lir.

Prepustitev rekviriranih stavb po zaveznikiških četah v Italiji je obseglo tudi področje »A«, Juljske krajine. V Trstu so prepustili lastnikom za uporabo 10 zgradb, med katerimi je tudi telovadnica, občinsko poslopje in postaja za avtobusni promet. V Trzihu so predali 7 poslopij.

Ustanova UNRRA zaključuje s svojim delom v Italiji. Zaradi tega je treba predložiti njenim poslužnicam — tudi v Trstu — račune v plačilo pred junijem 1947. Vsa izplačila v gotovini med 1. in 30. junijem 1947.

Vesti z Goriškega

Obnova Štanjela na Krasu.

V torek 13. t. m. je bilo v Štanjelu na Krasu izredno slanje. Zastopniki ZVU s polkovnikom Bowmanom na čelu so izročili obnovljene hiše njihovim lastnikom. Zaveznikiško odposlanstvo je najprej pozdravil s kratko dobrodošlico domači g. župnik. Odgovoril je polkovnik Bowman, ki je poudaril, da je ZVU spoznala in razumela trpljenje vasi, ki je bila uničena v borbi proti okupatorju. Z obnovo hiš je skušala olajšati trpljenje in nekoliko poplačati žrtve. V imenu prebivalcev se je zahvalil g. Gerkovič in zaprosil, da bi se obnovitveno delo nadaljevalo, dokler ne bodo imeli vsi popravljenih hiš. G. Gerkovič je govoril angleški, kar je vidno razveselilo g. polkovnika Bowmana in njegovo spremstvo. To so pričale tudi besede, s katerimi je odgovoril: »Zahvaljujem se očetu Radivoju za njegovo vpljnost in prijaznost, da mi je naslovil govor v mojem jeziku. Žal mi je, da ne morem storiti enako. Zelo sem vesel, da smo lahko storili, kar je bilo doslej dovršeno v priznanju žrtve, ki so jih vaščani pretrpeli za časa vojne. Na žalost pa bodo naši napori v bodočnosti omejeni, ker je lahko mogoče, da ne bomo več dolgo na tem področju. Mogoče bomo kmalu odpotovali in zapustili te kraje z obžalovanjem v srcu in s srečnimi spomini na čas, ki smo ga prebili z vami. Zgradili smo te nove hiše, ki jih danes uradno vračamo njihovim lastnikom, z združenimi napori. Lepi uspehi ne bi bili doseženi, če ne bi ozko sodelovali oblast, finančna sredstva in delovna sila. Upam, da bodo prebivalci srečno živeli v svojih novih hišah še mnogo let.«

Štanjel je stara kraška vas, ustanovljena okrog l. 1200. Nemci so ga uničili 10. sept. 1944, ker so ga partizani rabili za svoje oporišče. Prebivalcev šteje 265. Popolnoma uničenih hiš je bilo 23, deloma razdejanih 45.

Češnje na goriškem trgu. Te dni se goriški trg s češnjami bliža svojem vrhuncu. V sredo 21. t. m. je bilo pripravljenih na goriški izvozni trg okrog 700 stotov češenj, največja letošnja množina. Lepe, zdrave češnje so šle po 25 do 35 lir kg, slabše blago je doseglo nižjo ceno 15 lir kg. Tovarna marmelade Maselli je kupila 70 stotov razpokanih in načetih češenj. V četrtek je radi slabega vremena prišlo na trg polovico manj blaga. Cene so se gibale prilično v isti višini kot prejšnji dan. Trg je živahen,

Slovenska višja realna gimnazija v Trstu na majskem izletu. V zgodnjem popoldanskem jutru 14. t. m. smo odšli. Potovali smo ob morju iz Trsta do Tržica. Odtod smo krenili čez Gorico ob Soči v Kobarid.

Po kratkem odmoru smo nadaljevali pot peš do sv. Lovrenca, kajti obisk Gregorčičevega groba je bil glavni cilj našega izleta. Ob grobu nam je prof. slovenščine g. Beličič v kratkih besedah podal lik tega velikega primorskega pesnika.

Iz Škofij pri Trstu. Minuli teden je bil pri nas velik miting. Prišli so »tovariši« iz Kopra, da nagovorijo nas za vstop v novo kmetijsko zadrugo, ki se je ustanovila, da bo pobirala in prodajala naše kmetijske pridelke. Zbralo se je dosti ljudstva, večinoma kmetje. Vse ljudstvo je bilo skrajno razburjeno, ter je moško in odločno povedalo sklicateljem, da obsoja njihovo ravnanje. Oni silijo kmeta, da oddaja svoje pridelke v prisilne zadruge, ki niso kmečke prijateljice, ampak hujše kot vsak oderuh. Te zadruge plačujejo kmetom pridelke po 25, 30 ali 35 lir kg, jih pa vozijo v Trst, kjer jih prodajajo po 75, 80 in 90 lir kg. Tako ima zadruška pri kmečkih žuljih 200% dobička in od tega dobička kmet ne vidi ničesar, ker gre vse za propagando in za družno uradništvo. Naša vas je na vratih Trsta in naši kmetje so vedno vozili svoje pridelke sami na tržaški trg in jih prodajali po najvišjih cenah. Pod novim režimom pa mu je pot v Trst zaprta. In če si kdo upa po stezah preko meje, tvega svoje življenje. Saj ravno pri nas so Titove straže letos ustrelile tri osebe.

ČITAJTE »DEMOKRACIJO«

Z Opčin nam poročajo, da ima tam »Demokracija« velenarčnika, ki je od navdušenja pokupil vse izvoze št. 3 — Se najlepše zahvaljujemo in priporočamo!

Pepe: »Ti Francé, ali čitaš zadnje čase rdeče žurnale? Meni se zdi, da ta »Demokracija« ne bo tak nič, ko jim povzroča tako velike skrbi, da tolko pišejo in govorijo o njej gori do SIAU.«

Francé: »Imaš prav, na muho se ne strelja z vsemi majhnimi in velikimi kanoni. Meni se zdi, da je ta »Demokracija« le prinesla nekaj demokracije v naše časopise. Prej je bilo tako zelo enolično in dolgočasno.«

Pepe: »Kaj pa tisti »Ljudski tednik«, ki se na zadnji strani »Kraška burja« imenuje, ali si tudi čitaš? Meni se ne zdi tako strašna, kakor je naslikana. Bolje bi ji pristojalo ime »Lahka pomladanska sapica.«

Francé: »Seveda sem ga bral. Ti, meni se zdi, da bi se spodobilo, če bi se jim »Demokracija« prav lepo zahvalila za brezplačni reklamni inserat, ki je velik kar za pol strani.«

Pepe: »Ne boj se, saj so pri »Demokraciji« dobro vzgojeni gospodje, ki že vedo, kaj je njih dolžnost. Tudi tistega, kar so napisali, kje vse najdeš »Demokracijo« jim ne bodo zamerali, saj taka je končno usoda vsakega prebranega časopisa.«

Francé: »Gotovo se zaradi tega ne bodo hudovali, čeprav bi jim lahko odvrnili, da »Ljudski tednik« od tam izhaja, kjer »Demokracija« končuje svojo usodo. Pa jim niti tega ne bodo rekli, ker so fini.«

Pepe: »Tisti uredniki od »Ljudskega tednika« morajo biti pa čudni ljudje. Pravijo, da so vpili v gozd in da jim je odgovoril »I-A.«

Francé: »Naravno, kdor in kar vpije v gozd, to mu gozd odgovori.«

Pepe: »Sedaj moram pa hiteti naprej. Škoda, ker bi si imela gotovo še kaj povedati. Pa drugič.«

Prispevki za tiskovni sklad »Demokracije«

Isti Medanci kot prej še L. 3000.—, Virgilij Stilloj L. 500.—, Vaščani iz Podšabotina L. 850.—, Vaščani iz Vedrijana L. 600.—, in eden L. 150.—, Brice, preganjan od nasilnikov, ker se jim ni hotel udati, daruje »Demokraciji« L. 1000.—, N. N. iz Vipolž L. 500.—, priljubljeni »Demokraciji«, N. N. iz Ribemberka L. 500.—, da bo »Demokracija« živel; N. N. iz Bovec L. 200.— iz navdušenja nad listom; od srečo in veselja darujejo demokraciji števničarji L. 1740.—, iz Brd L. 600.—, N. N. prof. iz Trsta L. 460.—, Enajstorica priljubljen iz Nabrežine iz veselja nad rojstvom in za uspešno rast »Demokracije« L. 4780.—.

Vsem prav lepa hvala!

Odgovorni urednik: Janko Simčič. Tiska tiskarna Budin v Gorici. Tiskano z dovoljenjem A. I. S.

Iz Kobarida. V naš lep kraj prireja šolska mladina zelo rada majniške izlete. Naš trg in Gregorčičev grob pri sv. Lovrencu so obiskali učenci slovenske gimnazije in trgovske akademije v Trstu v spremstvu številnih profesorjev. Prijetno razigrana mladina se je le s težavo poslovila od nas. — Prejšnji teden sta se poročila g. Karel Matelič in gđ. Pavla Ivančič, oba iz Kobarida, ter g. Ciril Mlakar in g.čna Volarič Marija iz Svinega. Novemu poročencu želimo obilo sreče!

»SLOVENSKO SIROTIŠČE«, ki je posvečeno sv. Družini, vstaja že spet na veliko veselje slovenskega pa tudi italijanskega ljudstva, ki je z nami obžalovalo kruto dejanje, s katerim je bil zavod l. 1930. po krivici in brez vsakega vzroka zatrt. CC. šolske sestre, ki so v njem izvrstno delovale, so se vrtnile dne 16. t. m. in že urejujejo vse, kar smo utegnili rešiti ali na novo kupiti v tej strašni draginji. To bo že tretja otvoritev tega lepega zavoda, ki je sicer le malo let deloval v miru, pa ima v vseh poklicih pokazati na odlične moč in mladenčice, žene in mladenke, ki so se vzgajale v njem. Bog daj, da bi »Sirotišče« moglo kmalu doseči višino, ki jo je doseglo l. 1930., ko je vladni referent poročal vladni, da med vsemi dobrodelnimi zavodi v Julijski Krajini najlepše posluje »Slovensko Sirotišče« v Gorici. Takrat je bilo zatrto.

Zahvaljujemo se prav srčno vsem dobrotnikom in prijateljem!

Politični humor

Z Opčin nam poročajo, da ima tam »Demokracija« velenarčnika, ki je od navdušenja pokupil vse izvoze št. 3 — Se najlepše zahvaljujemo in priporočamo!

Pepe: »Ti Francé, ali čitaš zadnje čase rdeče žurnale? Meni se zdi, da ta »Demokracija« ne bo tak nič, ko jim povzroča tako velike skrbi, da tolko pišejo in govorijo o njej gori do SIAU.«

Francé: »Imaš prav, na muho se ne strelja z vsemi majhnimi in velikimi kanoni. Meni se zdi, da je ta »Demokracija« le prinesla nekaj demokracije v naše časopise. Prej je bilo tako zelo enolično in dolgočasno.«

Pepe: »Kaj pa tisti »Ljudski tednik«, ki se na zadnji strani »Kraška burja« imenuje, ali si tudi čitaš? Meni se ne zdi tako strašna, kakor je naslikana. Bolje bi ji pristojalo ime »Lahka pomladanska sapica.«

Francé: »Seveda sem ga bral. Ti, meni se zdi, da bi se spodobilo, če bi se jim »Demokracija« prav lepo zahvalila za brezplačni reklamni inserat, ki je velik kar za pol strani.«

Pepe: »Ne boj se, saj so pri »Demokraciji« dobro vzgojeni gospodje, ki že vedo, kaj je njih dolžnost. Tudi tistega, kar so napisali, kje vse najdeš »Demokracijo« jim ne bodo zamerali, saj taka je končno usoda vsakega prebranega časopisa.«

Francé: »Gotovo se zaradi tega ne bodo hudovali, čeprav bi jim lahko odvrnili, da »Ljudski tednik« od tam izhaja, kjer »Demokracija« končuje svojo usodo. Pa jim niti tega ne bodo rekli, ker so fini.«

Pepe: »Tisti uredniki od »Ljudskega tednika« morajo biti pa čudni ljudje. Pravijo, da so vpili v gozd in da jim je odgovoril »I-A.«

Francé: »Naravno, kdor in kar vpije v gozd, to mu gozd odgovori.«

Pepe: »Sedaj moram pa hiteti naprej. Škoda, ker bi si imela gotovo še kaj povedati. Pa drugič.«

Prispevki za tiskovni sklad »Demokracije«

Isti Medanci kot prej še L. 3000.—, Virgilij Stilloj L. 500.—, Vaščani iz Podšabotina L. 850.—, Vaščani iz Vedrijana L. 600.—, in eden L. 150.—, Brice, preganjan od nasilnikov, ker se jim ni hotel udati, daruje »Demokraciji« L. 1000.—, N. N. iz Vipolž L. 500.—, priljubljeni »Demokraciji«, N. N. iz Ribemberka L. 500.—, da bo »Demokracija« živel; N. N. iz Bovec L. 200.— iz navdušenja nad listom; od srečo in veselja darujejo demokraciji števničarji L. 1740.—, iz Brd L. 600.—, N. N. prof. iz Trsta L. 460.—, Enajstorica priljubljen iz Nabrežine iz veselja nad rojstvom in za uspešno rast »Demokracije« L. 4780.—.

Vsem prav lepa hvala!

Odgovorni urednik: Janko Simčič. Tiska tiskarna Budin v Gorici. Tiskano z dovoljenjem A. I. S.